

Lanczendorfer Zsuzsanna: Szellemi kulturális örökségünk egy győri kécfestő család munkásságán keresztül (II. rész)

Bevezetés

Tanulmányom első részében ismertettem a kécfestést, mint Szellemi Kulturális Örökséget, valamint a szakirodalom és interjúk segítségével bepillantást nyújtottam a híres győri kécfestő családok életébe, munkásságába. Jelen tanulmányomban bemutatom Tóth Ildikó kécfestőt, aki családjával nemcsak tovább viszi felmenői mives mesterségét, hanem „Kécfestés magyarországi hagyománya” örökség elem kidolgozásában és felterjesztésében is részt vett. Sőt, a kécfestés technikai folyamatait bemutató fotókat is a győri műhelyükben készítették el. Megyénkben, sőt a régióban, egyedül most már csak ő és családja foglalkozik a kécfestéssel.

A Győri Kécfestő Műhely - Tóth Ildikó kécfestő mester és családja

A Győri Kécfestő Műhelyt Éhling Péter, – Tóth Ildikó dédapja – alapította 1906-ban. Ő 1896-ban a Torontál megyei Perjámosról került a városba, meséli Ildikó: „A dédpapa, Szeged mellől származott, ezért őzve beszélt. Mindig azt mondta, hogy „ «föstök». A millennium ideje alatt érkezett Magyarországra 1896-ban, mint vándorlegény. Nagyon megtetszett neki a fejlődő Magyarország, a sok ünnepség. Megtudta, hogy a Festő utcában egy nagyon híres kécfestő gyár van, és elszegődött oda dolgozni. Dédmama meg innen nem messze a Sütő utcában lakott, és megismerkedtek. „ Bakó Ferenc írásában, három fejezetben, szó szerint közli a mester szavait. Ebből kitűnő ismertetést kapunk a kécfestés munkamenetéről, anyagáról, szerszámairól, sőt az iparos szókincséről. (Bakó 1998: 161- 171).

1. kép: Az alapító Éhling Péter és családja a bolt falán
(Fotó: Lanczendorfer Zsuzsanna, Győr, 2023)

Az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség listájára való felterjesztéshez Tóth Ildikó így foglalta össze kékfestő családjuk, illetve a győri műhely történetét: „Győrben a textilnyomás első hiteles gyakorlásáról 1695-ből a Városi Tanácsjegyzőkönyvekben olvashatunk. A festők a munka nagy vízigénye miatt folyók mellé telepítették műhelyeiket, ahogy dédapám is Győrben a Festő utcában, a volt Rábca folyó mellett alapította manufaktúráját 1906-ban. Abban az időben több festő család is dolgozott itt, innen ered az utca elnevezése is. Műhelyünk a többi mesterhez hasonlóan a helyi igényeket elégítette ki, de a környékbeli vásárokra is eljárt, Pápától a Csallóközig. Jellemzően lenvásznat és pamutvásznat festettek, a durva házivaszonnál kötények és terítők készültek, de színezték gyapjúfonalat is. A rábaközi asszonyok a középkék alapon fehér mintás, rózsás, babos, csíkos ruhákat kedvelték, kortól függően apróbb, vagy nagyobb mintás kelméből. Férfiaknál az apró mintás ing és a sima, minta nélküli kötény volt a kelendőbb. Viseletük elengedhetetlen kelléke volt a kékfestő textília. A mai napig is alkotó kékfestő családok a magyar népművészet e kihalófélben lévő ritka mesterség hordozói és életben tartói. Bár a hagyományos

munkafolyamataink azonosak, mégis minden családnak van egyedi stílusa, saját receptúrája, ami az évszázadok folyamán formálódott és átöröklődött.”

Tóth Ildikót tovább faggattam a családi mesterségről: „Műhelyünkben már az ötödik generáció dolgozik: 1906-tól 1954-ig dédapám, Éhling Péter, 1954-1961-ig dédanyám, Éhling Péterné (született Nemes Nagy Zsófia), 1961-1983-ig nagymamám, Éhling Ilona, 1983-1990-ig édesapám, Tóth József kelmefestő mester, és most már mi..”

Tóth Ildikó dédapja Festő utcai műhelyében már gyermekként megismerkedett ezzel a szép mesterséggel, majd kelmefestő édesapja, Tóth József fejlesztette tovább tudását: „Apukám a Patyolat festődéjében dolgozott, munka után itthon is dolgozott. Nagymama volt az üzletben. A kékfestés ennek a munkának csak egy szelete. Rengeteg színt festett, gyapjúfonalakat és készárut. Sáfránnyal sárgát, diólevelet és burokkal barnát, és a szürkéhez égerfa tobozt is gyűjtöttük, de nagy része már szintetikus festék volt.” Később Bolyós András kékfestő mestertől fejlesztette tovább tudását. Róla még egy tréfás történetet is mesélt: „A pápai Kékfestő Múzeum munkatársai megkérték az egyik mestert, hogy küldjön már nekik papot a kiállításra. Ahogy szokta a mester feladta a papot a buszra. Egy vödörbe fel is adták a buszra, az megérkezett a városba és a kollégák kimentek a buszhoz, hogy elhozzák a papot. Kérdezték a sofőrtől, hogy itt van-e a pap, és ő mondta, hogy nem látott semmi féle papot. Gondolták, hogy akkor majd a következő busszal jön, de azon se volt a pap. Akkor felhívták a mestert, hogy mondja már meg melyik buszra tette fel a papot, mert nem találja senki. Ő azt válaszolta, hogy a reggeli buszra tette fel, ott kell, hogy legyen. Szóltak a sofőrnek, az meg csodálkozott, hogy a vödörben lévő anyag lenne a pap? Ez úgy húsz éve történt. Úgy emlékszem Bolyós András volt a mester, aki feladta a papot a buszra.”

Ildikónak már a szakközépiskolában is megmutatkozott a népi hagyományok, kézművesség iránti érdeklődése, itt szerzett textilfestő bizonyítványt. „A Zrínyi Ilona gimnázium elvégzése után 1988-ban tettem szakvizsgát a Rejtő Sándor Textilipari Szakközépiskolában textilfestő szakon, 1990-ben kaptam iparendélyt.”

Ildikó nemcsak kiváló mester, de a szó legnemesebb értelmében vett „népnevelő”, közösségépítő is, hisz a mesterséget népszerűsítő előadásai, alkotásai a társadalom széles rétegeit szólítja meg. Párjával együtt önzetlenül vesznek részt pedagógusok továbbképzésében, a népművészet és a kézművesség tanításában. Rendszeresen fogadják műhelyükbe a környék iskolásait, felnőtteit, ahol nem csak megismerhetik, hanem ki is próbálhatják a mesterséget. „Csak tavaly 1400 fiatal ismerhette és próbálhatta ki ezt a mesterséget.” Több éven át segítették hallgatóink kézműves képzését is, gyakran járunk a Festő utcai műhelyükben bemutatókra. De nemcsak ámultunk a kék csodák születése nyomán, hanem hallgatóimmal (tanító, kulturális mediáció, turizmus szakos) készítettünk mi is egy – egy szép kékfestő terítőt. Ezekből egyetemünkön kiállítást is rendeztünk hallgatóink nagy örömére. Például az Apáczai Karon 2003-ban, amelyet dr. Faragó Sándor rektor úr és dr. Barsi Ernő néprajzkutató nyitott meg. Érthető, hogy 2013-ban megkapták a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karának Öveges Kálmán díját.

2. kép: Kiállítás a hallgatók kékfestő munkáiból a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karán. A képen mellettem balról dr. Faragó Sándor rektor úr, dr. Barsi Ernő néprajzkutató és dr. Cseh Sándor főigazgató úr
(Fotó: Győr, 2003. Saját fotóarchívum)

Ildikó segíti a megye népművészeinek munkáját is, mint a Kisalföld Népművészek Egyesületének titkára, és a Győr- Moson- Sopron Megyei Kereskedelmi és Iparkamara Hagyományos kézműves szakmai osztály elnöke. Tagja emellett a Győri Ipartestületnek is. Munkáját nagyfokú precizitással, mély felelősség- és lokálpatriotikus tudattal végzi. Nem véletlen, hogy alkotásait, szakmai felkészültségét, számos oklevéllel, díjjal jutalmazták: (Népi Iparművész 2006; Győr Város Ezüst Emlékérme 2007; Kamarai Munkáért Emlékérem 2017, IPOSZ Arany Jubileumi Emlékérem 2017, Győr-Moson-Sopron Megye Emlékérem 2007; Győr Belváros Szolgálatáért díj 2017). Ildikó emberi tartása, hazaszeretete, előadói és kutatói kvalitásai, valamint kiváló szakmai teljesítménye alapján méltán kapta meg 2019-ben a Népművészet Mestere elismerést is.

3. kép: Oklevelek a boltjuk falán
(Fotó: Lanczendorfer Zsuzsanna, Győr, 2023)

Tóth Józsefné Ilike, Ildikó édesanyja a pedagógus diploma mellett festésből szakmunkásvizsgát tett le. „Nálunk a családban mindenkinek megvan, vagy megvolt a mesterlevele, vagy szakmunkásbizonyítványa a festésről.”; „Ez a dédpapa kívánsága volt, anyunak még a pedagógus diplomája mellé is kellett egy »tiszteséges szakma«. A dédmamának, nagymamának, két nővérének, anyunak, apunak, nekem és a Zsoltinak is megvan.” Ilike a mai napig segít a festésben és a Tejfölös-közben lévő üzletükben az eladásban. Mint tudjuk korábban az eladásban vásárolni jártak az asszonyok. Erről is gyűjtöttem a családtól egy történetet: „Régen asszonyok jártak vásárolni Csütörtökre, Nagymegyerre, Dunaszerdahelyre, tehát Csallóköz és persze Szigetköz településeire. Visszafelé elég sok pénzzel jöttek, ha eladták az árut. Ez viszont nagyon veszélyes volt, mert az útonálló is figyelték, hogy mikor jönnek vissza a vásárból. Éppen ezért szokás volt összeállni, szinte konvojként haladtak a lovas kocsik egymás után hazafelé. Ha nem volt erre lehetőség, akkor a lányok fejére kalapot tettek és cigarettát, vagy szivart adtak nekik és mondták: »Fújjátok, fújjátok, hogy messziről lássák, mennyi férfi utazik ezen a kocsin«. Ugye, hogy ne támadják meg őket. Sötétedéskor csak azt látták, hogy sok kalapos, szivaros hajtja a lovakat, így azokat nem támadták meg. Ma is van egy vásároló ládánk az üzletben. Abba tették a háború előtt a méterárut, úgy volt méretezve, hogy egy vég áru – kilencven centis – elfért benne. Ezen még titkos zár is van.”

Tóth Ildikó férje, **Gerencsér Zsolt**, eredetileg gépészmérnöknek tanult, de a műhelyünkben megismerte és megszerette a textilfestést. Ennek hasznát is vette a család: „Gépészmérnöki ismeretek elengedhetetlenek a régi, 100 éves berendezéseink, eszközeink karbantartásánál, felújításánál.” Kovács Miklós képfestő mesternél tanulta a szakmát és szakmunkásvizsgát is szerzett. „Nálunk benősültek a férfiak a szakmába. Az I. Világháborúban, amikor a férfiak fronton voltak, a nők vitték az ipart. A tiszakécskei mesternek 2 lánya van, a felesége is képfestő Népi Iparművész és a lányunokája is, aki majd folytatja a mesterséget. A tolnai Horváth családnál az asszony volt a mester, a férje benősült. A leghíresebb képfestő művész Bódy Irén volt, ő Munkácsy díjat kapott” - meséli Ildikó.

4. kép: Gerencsér Zsolt festés közben a kipánál
(Forrás: Családi fotóarchívum, Győr, 2006)

Ebben a családban a mesterségbeli tudást tovább örökölték a szülők, két lányuknak, Brigittának és Enikőnek is megtanították a kékfestést. „Minden kékfestő család törekszik arra, hogy megőrizze a mesterség munkaeszközeit, a műhelyét, annak berendezéseit, lehetőséget teremtve a következő generációnak a mesterség folytatásához” - vallják a szülők.

5. kép: dr. Bajcsai Brigitta
(Forrás: Családi fotóarchívum, Budapest, Mesterségek Ünnepe, 2019)

Lányaik, ahogy mesélték „kékvilágba születtek bele.” Ott voltak a kelme festésekor, a műhelyben tartott bemutatókor és persze a vásárokon is. A kékfestő család legifjabb tagjai belenevelődtek ebbe a szép szakmába.

Az idősebb jogi diplomával rendelkező **Brigitta** lányuk így fogalmaz: „1988-ban születtem Győrben, egy kék- és kelmefestéssel foglalkozó család ötödik generációjaként. Gyermekkorom meghatározó élménye volt a családom festőműhelyében eltöltött idő, játszva ismertem meg a kékfestés technikáját, fortélyait. Kisiskolás korom óta szívesen segítettem a munkában, a családban mindenkinek megvolt a korra és fizikumra való tekintettel a feladata. Húgommal minden festésnél ott voltunk, mintáztunk és festettünk saját tervezésű kendőket, ruhaanyagokat készítettünk. Szüleim a Pápai Kékfestő Múzeumban rendszeresen tartottak mesterségbemutatókat, szakmai vezetést, amelyre kiskorom óta mindig magukkal vittek. Ezalatt szinte észrevétlenül gyarapítottam a kékfestéssel kapcsolatos ismereteimet. Őrá is nagy hatással volt debreceni dr. Bolyós András kékfestő mester, aki nyaranta a Festő utcai műhelyünkben dolgozott, és Bódy Irén iparművész „aki megmutatta, hogy mintákat nyomni nemcsak nyomódúcokkal lehet, hanem krumpliból is, egyik-másik alkotásához néha több kilót is kifaragott.” Brigitta több kiállításon is szerepelt már Győrben pl. a Szent László Látogatóközpontban, a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeumban, a József Attila Művelődési Házban és minden évben részt vesz a Mesterségek Ünnepén, ahol látványműhelyt működtetnek a családdal, együtt mutatják be a mintázást, és a mintafakészítést. A Győrkőcfesztiválon, kézműves vásárokon és egyéb városi rendezvényeken is szerepel. „Feladatomnak tekintem továbbadni ezt az ükapámtól örökölt, ritka mesterséget a következő generációknak, hogy megismerhessék, megtanulhassák, tovább éltessek.” Brigitta Budapesten, a Népi Iparművészeti Múzeumban, az Ifjú Mesterek Remekei kiállításon 2020-ban és 2021-ben is szerepelt munkáival.

6. kép: Mintafakészítés a Kékfestő látványműhelyben
(Forrás: Családi fotóarchívum, Budapest, Mesterségek Ünnepe, 2019)

Enikő főleg a gyermekfoglalkozásokat szereti. Igazi „pedagógus vénával” rendelkezik, hiszen bemutatóit a gyerekek örömeire mesékkel is színesíti: „Történt egyszer régen, hogy egy meleg nyári napon a festőmester kiterítette az előfőzött vásznakat a gyepra száradni. Ezen a napon, olyan forróság volt, hogy a fán még a gyanta is megolvadt. Egy arra szálló kismadár belelépett a fán lévő gyantába és aztán ezzel a gyantás, agyagos lábával, végigmászkaált, le s fel a kiterített anyagokon. A festőmester csak a festés után vette észre, hogy csupa-csupa madárlábnymos lett a textíliája. Nagyon aggódott, neki is szomorodott, hogy mi lesz, amikor jönnek az asszonyok a megfestett anyagért és megpillantják elrontott munkáját. Szerencsére azonban a vevőknek nagyon tetszett, hogy nem egyszínű kék, hanem mintás lett a textil és legközelebb is ilyet kértek. Azért tartják úgy, hogy a tyúklábas minta az első kékfestő minta Magyarországon.”

Enikő is aktívan részt vesz a mesterség megismertetésében, már több jelentős bemutatója, foglalkozása volt: (Färber Markt Gutau európai kékfestő mesterek találkozója 2013-óta évente; Magyar Fesztivál Gravesend kékfestő mesterség bemutatása és foglalkozás tartása 2016; Szentendrei Szabadtéri Múzeum Pünkösdi Örökség Ünnepe 2016; Mesterségek Ünnepén a Kisalföldi Népművészek Egyesülete standjánál mesterségbemutató 2016-óta évente; IOV Youth Congress Myslenice előadás és workshop 2017; New York-i Magyar Ház Magyar Örökség Fesztivál kiállítás berendezésében és workshop tartásában segédkezés 2017; Párhuzamok Projekt keretében a NESZ fiatal népművészeivel mesterségbemutatón és divatbemutatón való részvétel 2018; Magyar Kulturális Fesztivál Belgrád kékfestő-foglalkozás 2018; Bécsi Collegium Hungaricum adventi játszóházában kékfestő-foglalkozás.)

Sőt, fiatal kora ellenére kiállításai is voltak már: Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Győr, 2017; Szent László Látogatóközpont, Győr, 2018.

A zalaegerszegi és debreceni kiállításokon való szerepléshez köthető az Országos Gyermek és Ifjúsági Népi Kézműves Pályázaton elért 1. helyezése 2019-ben. 2021-ben pedig Junior Prima díjat kapott.

Az egész családra jellemző, hogy folyamatosan és eredményesen vesznek részt a Népi-
iparművészeti zsűrizéseken.

7. kép: A tudás átadása. Gerencsér Enikő édesanyjával, Tóth Ildikóval mintázás közben
(Forrás: Családi fotóarchívum, Győr, 2009.)

8. kép: Gerencsér Enikő édesapjával, Gerencsér Zsolttal a Mesterségek Ünnepe-n
(Forrás: Családi fotóarchívum, Budapest, 2016.)

9. kép: Gerencsér Enikő édesanyjával Tóth Ildikóval New-York, Magyar Ház
(Forrás: Családi fotóarchívum, 2017.)

10; 11. kép: A Győri Kékfestő Műhely boltja
(Fotó: Lanczendorfer Zsuzsanna, Győr, 2023)

Úgy vélem, hogy Tóth Ildikó és családjának legnagyobb érdeme az, hogy a feledés homályába merülő győri kékfestő emlékeket, eszközöket és mintákat felkutatták, összegyűjtötték a levéltárakban, múzeumokban és ezzel felújították az Éhling család mesterségbeli tudását. Emellett kikölcsönözték a nagypapa nyomódúcait a múzeumok raktáraiból, és azokkal álltak neki a mesterség felélesztéséhez. Sőt a férj ma már maga készíti az eredeti motívumok alapján a mintafákat, amivel dolgoznak. Ahogy Ildikó mesélte: „családunk a mai napig eredeti eszközökkel és technológiával készíti a hagyományos mintákkal díszített kékfestő textíliákat.”

A győri műhely mintakincse is egyedi. Ezt három csoportba lehet rendezni. Az első a méterárú mintázás motívumai: apró csíkos, pöttyös és bordás minták. A második a középmintás: például van szarvas, kis csokros virág, kancsó, kifli mintás. A harmadik bordűr és szegélyminták. „A család stílusára jellemző a rábaközi minták alkalmazása: apró mintás, csíkos, de itt a csíkok vízszintesen mennek, máshol függőlegesen. A csodaszarvas, páva, madár motívumok a kedvenceink. A szarvasnál még a forrásvíz is látható.” Ildikó azért megjegyezte, hogy „régén nagyobb szabadságuk volt a minták választásában a vevőnek. Az asszonyok saját megszőtt szövetüket bevitték a mesterhez, és kiválasztották.”

Tóth Ildikó és családja mindig is kereste a tanítás és a hagyományápolás összekapcsolásának lehetőségeit. Kitűnő érzékkel emelték a kézműves szakmát a művészetoktatás színvonalára, folyamatosan törekedve arra, hogy felfedeztesse népművészeti örökségünk értékeit, mai környezet- és tárgykultúrába való beépítésének lehetőségeit. Részüket volt abban, hogy „megyerikum” lett a kékfestés megyénkben. A kulturális örökség szakterületen belül a „Győri Kékfestők” 2017-ben kerültek be a megyei értéktárba. Indoklásban ez szerepel: „A textilnyomás győri hagyományai egészen az 1600-as évekig nyúlnak vissza. Győrben, a Festő utcában, a volt Rábca folyó mellett 1906-ban alapított manufaktúrában az Éhling család immár negyedik generációja festi a manapság is közkedvelt motívumokat. Helytörténeti kiállítás keretében be is mutatják a kékfestés folyamatát több mint százéves mintafákkal, eszközökkel, gépekkel. A mai is

alkotó kékfestő családok a magyar népművészet e kihalófélben lévő ritka mesterségének hordozói és életben tartói.”

A Győri Kékfestő Műhely aktív szerepet vállal a mesterség megismertetésében, tovább hagyományozásában. Rendszeres résztvevői a Budai Várban a Mesterségek Ünnepeinek, a Múzeumi Majálisnak. 1999-től a pápai Kékfestő Múzeum mesterség bemutatóit ők tartják. De nemcsak itthon, hanem határon túli érdeklődőknek is elviszik a kékfestés tudományát. Például a Collégium Hungaricum adventi játszóházában rendszeresen jelen vannak. Munkáinkat Európa számos országában bemutatták (Anglia, Ausztria, Franciaország, Lengyelország, Németország, Oroszország, Románia), sőt Kínába, USA-ba is eljutottak alkotásaik. Washingtonban 2013-ben a Folklife Festiválon hazánkat képviselték.

A győri kékfestő család szakmai kapcsolatot is tart a többi kékfestő műhellyel és mestereivel. „Nagynyárádi Kékfestő Fesztivál és a Pápai Kékfestő Múzeum által megrendezett kékfestő találkozó jó alkalom a barátságok, szakmai kapcsolatok ápolására.”

Mesterségükkel több megyei rendezvényen is részt vesznek, így például – a teljesség igénye nélkül – Megyei Nemzetiségi Napon (Kimle, 2016, Und, 2017). A résztvevők itt közelebbről is megismerkedhettek a kékfestés mellett a csontfaragás és a höveji csipke készítésével is. Tájházak munkáit is segítik pl. „Tájházi Kavalkád” keretében havonta egy alkalommal a felpéci tájházban egy kézműves bemutatót tartottak, illetve Bágyogszovátin a tájházban a fiatalabb és idősebb generáció részvételével pozitív nyomással környezetbarát textiltáskát nyomtak.

Ildikóék a kézművesség más területeivel és alkotókkal is szerepelnek, tartanak közös kiállításokat. Engedtessék meg, hogy azt emeljen ki, amelynek én is részese voltam! 2003-ban 22 csoport 60 alkotó mutatta be alkotásait a pápai Somogyi József Galériájában a Magyar Foltvarró Céh országos kiállításán. Ahogy a kiállítás megnyitómiban mondtam: „A kézművesség két csodálatos része egyesült, a múlt és a jelen színeiben. A kékfestés több évszázados hagyománya és Magyarországon újnak mondható patchwork (textil foltmunka) öltötte kék, fehér színeit csokorba. A kékfestés adta kék szín árnyalatai, mintái, „hímei” új kompozícióban hirdették régi mesterségünk szépségét. A mai alkalommal egy nemes kelme adja az ihletet, a kékfestő. A kékfestés művészete, a kékfestők gazdag tárháza ma égi táncba kezdett ezen a kiállításon a foltvarrás művészetével. A szegénység technikája, művészi szintre emelkedett!”

12. kép: Magyar Foltvarró Céh országos kiállításán Tóth Ildikóval és Borbély Lajossal
(Fotó: Pápa, 2003. Saját fotóarchívum)

A Nemzeti Művelődési Intézet által szervezett Komatál Programban is részt vettek. Ennek a családbarát projektnek, egyik eleme volt az alkotói pályázat és a kiállítás, valamint az is, hogy az újabb gyermekkel gyarapodó családok részére komatálat és komakendőt igényelhetnek a komatál közösségek. Nekem, mint néprajzosnak nagyon megmelengette a szívemet a gyermekhez kötődő hagyományok, a komatál vivés szokásának, újrateremtése és megerősítése. Úgy vélem ez egy új lehetőség a közösségépítésre, a segítségre, helyi szokások felelevenítésére és egyben népi kézművesek felkarolását, alkotásaik népszerűsítését is segíti (281 alkotó, 628 alkotás) így a Győri Műhelyét is. Ők is részt vettek a Komatál Konferencián és Kiállításon, a Lakitelek Népfőiskolán 2019-ben alkotásaikkal (komakendő, ajándéktárgyak). Átaluk készített komatálterítő apró babos, vagyis aprópöttyös és margarétás bordúrral készült. Ez a komatál letakarására szolgál. Részt vettek a „Tervezzünk ajándéktárgyakat nemzeti szimbólumokkal” és az „Újra öltünk-Örökítünk” projektben is.

13. kép: Lájer Ferencné (Nimsz Magdolna) rokonom komatálat visz
(Fotó: S. Lackovits Emőke, Kékkút, 1978)

Több filmben is láthattuk őket. Legutóbb a **„Trianon100 videóklipben”**, vagy az „Itthon vagy!”, „Maradj itthon” filmekben. Árpa Attila rendezésében a Magkereskedő nő című német filmben Ildikó, mint korabeli kékfestő asszony szerepelt. Többször látjuk őket a Pápa Városi Televízió, Győrplusz TV adásaiban. Tartottak előadást a Kossuth Védegyletről, a Tulipánkert Mozgalomról a médiában, és a Nyugdíjas Egyetemen is. Munkáik ma már múzeumokat gazdagítanak, alkotásaik megtalálhatók az Óbudai Textilmúzeumban, a Pápai Kékfestő Múzeumban és a Népajzi Múzeumban is.

Összegzés

Ma Magyarországon családi üzemekben, vállalkozásban folyik a kékfestés, így Ildikóéknál is. „A magyarországi kékfestésnek van egy különlegessége: nálunk kékfestő családok vannak és nem férfi mesterek. Mindenkinek megvan a korának és fizikumának való munka, nem nemhez kötött” – mondja a Népművészet Mestere.

Az ötgenerációs mester család kutatása során a legnagyobb változást abban látom, hogy ma már nemcsak elkészítik áruikat, mint felmenőik, hanem a készítés módját is közkinccsé teszik. A bemutatóikon meg lehet ismerni a technológiát, a mintafákat, a motívumkincseket és ráadásul ki is lehet azt próbálni. A másik, hogy míg régen a használati tárgyakat készítették – a keresletnek megfelelően – ma már megjelentek a dekor- és ajándéktárgyak (pl.: asztalterítő, díszpárna, függöny, táska, bortartó, kékfestő ruhás babák, karácsonyfadíszek, háziáldás). Mesterségük kibővült tervezéssel, varrással és nem utolsósorban közművelődési feladatokkal, közösség építéssel. A közösségfejlesztést, mint módszert nap mint nap alkalmazzák. Egyetértek Brigittával abban, hogy „biztató jel a mesterség tovább élése szempontjából, hogy ma minden kékfestő családban van utánpótlás, a fiatalok szívesen folytatják, népszerűsítik ezt a nehéz, de szép szakmát.”

Az alapító dédszülőtől, Éhling Pétertől Bakó Ferenc gyűjtött egy versikét, ami a mester elmondása szerint, minden kékfestő műhely falán olvasható volt:

„Blau ist die schönste Farbe,
Blau liebt jeder Mann.
Darum lieb' ich alles was blau ist,
Weil mein Schatz ein Farber ist.”

„A versike kékfestés mesterségének spontán dicsőítése.”- írja Bakó Ferenc. (Bakó 1998: 167). S most már megértettem, hogy miért az egész család kedvenc színe a kék! Sőt azt is, hogy ők ezt a szót a régi értelemben, szigetközi nyelvjárásban használják, vagyis, ha kék, akkor kell!

Interjú alanyok:

- Dr. Bajcsai Brigitta szül.: Győr, 1988.
- Gerencsér Enikő szül.: Győr, 1999. (Junior Prima díjas)
- Gerencsér Zsolt szül.: Győr, 1969. (Népművészet Ifjú Mestere)
- Tóth Ildikó szül.: Győr, 1962. (Népművészet Mestere, Magyar Művészeti Akadémia köztestületi tagja)

Felhasznált irodalom:

- Bakó Ferenc (1998): Adatok a győri múzeum kékfestő gyűjteményéhez. In: Szende Katalin – Kücsán József (szerk.): „Isten áldja a tisztas ipart.” Tanulmányok Domonkos Ottó tiszteletére. Sopron, A Soproni Múzeum kiadványai 3. 161- 171. p.
- Barsi Ernő: Egy újjászülető mesterség. Kékfestő kiállítás az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Karon. In: Vivat Academia. A Nyugat-Magyarországi Egyetem Lapja. 2003. május I./1. 19. p.
- Gyurina Zsolt: Világörökséggé vált a kékfestés. Az UNESCO listájára került a régi mesterség-öt családi műhely maradt az országban, köztük a győri. In: Kisalföld, 2018. november 29. 1; 5. p.
- Lanczendorfer Zsuzsanna: Egy szép kék mese. In: Kisalföld, 2001. március 13., kedd, 4. p.
- Lanczendorfer Zsuzsanna: Részlet dr. Lanczendorfer Zsuzsanna kiállítás megnyitó beszédéből – Pápa, 2003. április 26. In: Hírfoltok. A Magyar Foltvarró Céh Lapja, 2003. június VIII. évf. 6. (76) szám 3.
- N. n: Folt hátán folt. A harmónia a titok. Pápa és Vidéke. Közéleti hetilap. 2003. május 1. I. évfolyam 7. szám,
- Tajti Erzsébet (2009): A kécskei kékfestő család. Tiszakécskei Honismereti Kör, Tiszakécske

Internetes hivatkozások:

- http://www.gyorikekfesto.hu/08_open.html letöltés: 2023. 02. 21.
- <https://megyerikum.hu/gyori-kekfestok/>letöltés: 2023. 02. 21.

Kiállításai:

1999. Nagynyárád
2000. Győr, Bartók Béla MMK (önálló)
Budapest, „Élő Népművészet”
Budapest, ELTE Kémiai Világtalálkozó
2001. Győr, Balázs Béla MMK (önálló)
Csorna, Csornai Múzeum (önálló)
2003. Sopron, Lábasház „Kékfestő mesterek”
2004. Schwetzingen (Németország)
2005. Győr, Megyeháza Győri Ipartestület
Pápa, Kékfestő Múzeum, Állandó kiállítás
Győr, Bartók Béla MMK „Élő Népművészet”
2006. Essen (Németország)
2007. Ingolstadt (Németország) (önálló)
2008. Sindelfingen (Németország)
Győr, Öveges Kálmán Általános Iskola (önálló)
2008. Brassó, Románia
2009. Erfurt, Németország (önálló)
2010. Poznan, Lengyelország (önálló)
Pápa, „Történelmi Napok”
Pápa, „Játékfesztivál”
2011. London, Anglia, Collégium Hungaricum (önálló)
Győr- Ménfőcsanak, Bezerédj-kastély (önálló)
2012. Budapest, Magyar Kézműves Remek
Budapest, Mesterségek Ünnepe (önálló)
2013. Washington DC, USA „Hungarian Heritage”

2014. Nyizsnyij Novgorod, (Oroszország)
2014. Franciaország, Gannat: Les Cultures Du Monde
2015. Milánói EXPO Magyar Pavilon
2016. Széchenyi István Egyetem Győr, Nyugdíjas Egyetem, - előadás (A kétfestés magyarországi hagyománya címmel)
2017. Csunking, Tavaszi Kulturális Fesztivál
2017. Nyizsnyij-Novgorod, (Oroszország) Mesterségek Titkai
2017. New-York, Magyar Ház Kiállítás és Mesterségbemutató
2018. Kéz-Mű-Remek Műcsarnok
2018. Sanghaj
2019. Párizs, UNESCO Székház Walking the Indigo Walk
2020. Cegléd Galéria- kiállítás
- Sopron Lenk villa kiállításához bemutató film készítés
2021. Mesterségek Ünnepe, Szentendre Skanzen
- NMI Aszakkör- filmforgatás (Kétfestés, textilnyomás címmel)
2022. Kétfestő találkozó és vásár Gutau (Ausztria)
- Vigadó- kiállítás
- Krakkó- kézműves foglalkozás
- Nádszeg (Szlovákia) Hungarikum Nap- előadás